

MAZON | A Jewish Response
To Hunger

ביטחון תזונתי הוא נכס אסטרטגי לישראל

כיצד נמנע ממשבר מזון במהלך מלחמת "חרבות ברזל" ואחריה

קריאה לפעולה מיידית!!

מצבי מלחמה ובוודאי כאלה שמתמשכים פוגעים פגיעה אנושה בשרשרת אספקת המזון ומערכות המזון וגורמים נזק מתמשך לאוכלוסייה ובמיוחד לשכבות החלשות בה. בעת מלחמה אוכלוסיות נוספות עלולות להידרדר לאי ביטחון תזונתי, ועל המדינה להבטיח את הזכות למזון לכול בכל עת. מאז תחילת המלחמה כבר ניכרים בישראל סימנים ראשונים למשבר מזון. הפורום הישראלי לתזונה בת קיימא (ע"ר) - מומחים בתחום המזון, תזונה, סביבה חקלאות, משפט, וחברה בשיתוף איגוד רופאי בריאות הציבור וארגון מזון, מבקשים להתריע בפני הממשלה, הכנסת וכל הגופים האחראים באשר לסיכונים לביטחון התזונתי הלאומי והאישי בעת הזו. במסמך זה אנו מציעים מכלול פעולות הנדרשות לאלתר על מנת לצמצם עד כמה שניתן את הנזק האדיר הן תזונתי והן של החוסן הלאומי, באם יפגע הביטחון התזונתי של אזרחי ישראל. לבסוף, אנו קוראים להסמיך גוף מתכלל, מתוקצב ומקצועי להוביל את המהלכים הנדרשים.

הפגיעה במערכת המזון בישראל ובשרשרות האספקה מהחקלאי בשדה ועד לצרכן ניכרת כבר עתה. יישובי הנגב המערבי (עוטף עזה) שספגו פגיעה אנושה נמצאים באחד מאזורי החקלאות המרכזיים בישראל. פגיעה בחלקים שונים של שרשרת אספקת המזון ובעיקר באזורים הסמוכים לגבול, מתבטאת בחוסר עובדים מיומנים בחקלאות, בהעדר ציוד חקלאי מספק (חממות לדוגמה), ובחשש אמיתי של החקלאי לפתוח עונת גידול חדשה. כל אלה ועוד כבר עתה פוגעים באיסוף התוצרת, אריזתה, שילוחה לרשתות המזון ושינוע

מזון מהשדה ועד משקי הבית. בנוסף, התמשכותו של מצב אי הוודאות ומצוקתם הכלכלית של החקלאים בהעדר הכנסות פוגעים בהכנות לעונה חקלאית חדשה ובמילים ברורות הקטנה משמעותית בתוצרת החקלאית בעוד מספר חודשים. שילובם של אלה יוביל, כך אנו מתריעים, להעדר מוצרי מזון בסיסיים (ועלויות מחירים), העדר מזון טרי החיוני לתזונה בריאה וחוסנה של האוכלוסייה, ולפגיעה בחוסן של מערכות הבריאות, הכלכלה והחברה. זאת ועוד, ראוי לזכור כי מדינת ישראל מסתמכת ברובה על יבוא של דגנים, כאשר מירב הירקות והפירות מיוצרים בישראל.

במצב שהיקף הלחימה יגדל, ויש סיכוי שהמרחב האווירי והימי יהיה מסוכן לתובלה אזרחית, יש סיכוי לשיבושים של אספקה של מזון מיובא. למדינת ישראל מחסני חירום למספר מוצרים בסיסיים, אך ללא עבודת מטה מסודרת חוסרים בתוצרת טרייה לסוגיה ילכו ויתרבו.

הפורום הישראלי לתזונה בת קיימא פועל כבר שנים לנסות ולשכנע את ממשלת ישראל בצורך החיוני לגיבוש מדיניות אסטרטגית לתזונה בריאה ובת קיימא לכלל תושבי ישראל בעת שגרה ובעת חירום. עד היום לא גובשה ולא תוקצבה תוכנית לאומית בנושא. בעת חירום זו ברצוננו להדגיש שוב את הצורך החיוני בתוכנית לאומית כזו ולהלן הצעותינו לקידומה הקריטי דווקא בעת הזאת לנוכח המשברים שאנו מזהים לאורך כל מערכת המזון הישראלית - מהשדות, החקלאים, בתי האריזה, לולים, משחטות, הפקעות מחירים וכן הלאה.

להתארגנות מיידית, עשיה וחידוש הפעילות החקלאית תידרש נכונות של מספר משרדי ממשלה לפעול ביחד, לתכלול, לשתף, ולהנגיש את הנתונים והמידע (למשל, סוגי הגידולים ומיקומם, תכנון יבוא חקלאי ומזונות, מצב מלאי החירום לא רק במשרד החקלאות אלא גם מצב המלאים במוסדות כמו בתי חולים וכד'), הבעיות, הצרכים, הפתרונות האפשריים שיבטיחו ביטחון תזונתי לאומי ואישי רציף, גם לנוכח מצב חירום מתמשך. כוונות הממשלה לקדם הגדלת יבוא של מזון ללא בחינת ההשלכות של המהלך על החקלאים והחקלאות בישראל, גם בהווה וגם בעתיד, עשויות לפגוע יותר בחקלאים ובחקלאות המקומית המוחלשת ממילא.

המצפן לתוכנית החירום לביטחון תזונתי צריך להתבסס על התזונה מלאה המבוססת בעיקרה על הצומח וסלי המזון בריאים וברי הקיימא והמותאמים תרבותית כפי שמופיעים בהמלצות התזונה של משרד הבריאות.

להלן הצעותינו וחשוב להדגיש שאנו עומדים לרשותכם ומוכנים לשמש בכל ועדה/מועצה בין משרדית שתוקם כמומחים בלתי תלויים ובעלי ניסיון מצטבר של שנים בתחומים השונים הקשורים למערכת המזון:

1. תקצוב והסמכת גוף מתכלל כדוגמת המועצה הלאומית לביטחון תזונתי היושב במשרד ראש הממשלה ומקביל בסמכויות למועצות הלאומיות לביטחון ולכלכלה, בו שותפים משרדים רלוונטיים בהם משרדי החקלאות, הבריאות, האוצר, הביטחון, הרווחה, הכלכלה, החינוך והגנת הסביבה. צוותים אלה יתכללו את הצרכים התזונתיים - בריאותיים של האוכלוסייה בשילוב יכולות הגידול החקלאיות תוך שקלול היבטי הביטחון הלאומי והאישי. מהלך זה יחזק את המגזר היצרני החקלאי בישראל, ויאפשר גידול תוצרת לפי צפי צריכה. לדוגמא, בחינה מיידית של תמרוץ חקלאים לגידולים דוגמת קטניות שונות, שיתנו מענה לחסרים הנובעים מפגיעה בשרשרת המזון, כמו עוף וביצים.

2. תקצוב מכלול מהלכים להטמעת המלצות התזונה הלאומיות של משרד הבריאות בכל מהלכי הממשלה בתחומי מערכות המזון (תוך מהלכים אקטיביים לצמצום צריכת מזון אולטרה מעובד ומזון מהחי). בכלל זה, יש ליישם באופן מהיר ומלא את ההמלצות הכלולות בדו"ח ועדת יישום היערכות מערכות מזון לשינוי אקלים לקראת 2030 שפורסם בספטמבר 2023.

3. קמפיין מתוקצב ומתמשך של משרד הבריאות להנחית הציבור למיקוד בתזונה בריאה כדוגמת התזונה הים תיכונית שמקלה על תחושות דיכאון, והקניית כלים לציבור איך להתמודד עם חוסרים במזון, וצמצום בזבז מזון.

4. פיקוח על מחירי סל מזון בריא ומותאם תרבותית של משרד הבריאות לטובת תמיכה בכלל האוכלוסייה ולחיזוקן של אוכלוסיות מוחלשות שגם בעת רגילה סובלות מאי ביטחון תזונתי. עליות המחירים שכבר עתה ניכרות בתוצרת החקלאית לסוגיה אינן גזירת גורל אלא תוצר של החלטה ערכית ופוליטית והגיון כלכלי מסוים. יש להנגיש כלכלית ופיזית לאלתר את סל המזון הבריא ולפקח על המחירים.

5. מתחילת המלחמה אנחנו עדים ליוזמות שטח מעוררות השראה של אנשים וארגונים מהחברה האזרחית המבשלים מזון ומעבירים אותו לחיילים בחזית ולאזרחים שנעקרו מהגב המערבי (עוטף עזה). היוזמות האזרחיות הללו מגשרות על חוסרים ומונעות מרוח נדיבות נפלאה. מדובר על מצב בו הצבא רוכש כמויות מזון עצומות עבור המילואים, ובמקביל החברה האזרחית הרוכשת מזון להזנתה עצמה אך בנוסף גם רוכשת מכספה (כספי תרומות) מבשלת, מספקת ומשנעת

עשרות אלפי מנות ואולי יותר ליום בחלקן לאותם המגויסים. מצב זה יוצר חשש מוחשי לבזבז מזון משמעותי ועשוי להוביל לחסר מזון משמעותי ברמה לאומית אם המלחמה תתארך. יש צורך מידי לתכלל את כל היוזמות עם גופי הצבא והמדינה על מנת למנוע כפילויות ובזבז מזון מחד ולהבטיח ביטחון תזונתי לכולם מאידך.

6. תקצוב הארגונים בחברה האזרחית שממשיכים לענות על צורך חיוני של הזנת חלקים באוכלוסייה. זאת בהתאם להנחיות התזונה ובטיחות המזון של משרד הבריאות וכחלק ממיפוי הצרכים ותכלול המענים.

8. אבטחת והבטחת כוח אדם מספק לחקלאים ולעובדים לאורך כל שרשרת הערך על פי צורך ובהתאם להנחיות.

9. חיזוק החקלאות על ידי שיפוי משמעותי ולאלתר, ותמיכה בחקלאים בנגב המערבי (עוטף עזה) והצפון, כולל עובדים זרים המהווים כוח מרכזי בייצור המזון. נדרשת הגדלת תמיכה בחקלאים מקומיים ובסיוע צבאי (ליווי ושמירה) כדי לאפשר את עבודתם בשעת משבר ולדאוג ליכולת ייצור המזון העתידית של ישראל.

10. בחינה מחדש של הסוגים והכמויות של המזון במחסני החירום וגיוונם בדגש על התאמה שלהם להנחיות התזונה הלאומיות, ועל היכולת להבטיח אספקה סדירה ולאורך זמן של מזונות אסטרטגיים כדוגמת הקטניות - שמצטיינות הן כמקור איכותי של חלבון, הן כמוצר עמיד והן כמוצר שמשתלב בתרבות המזון המקומית.

אנו בעת חירום ביטחונית, החופף משברים אקלימיים ובריאותיים מחריפים. וחשוב להדגיש כי חוסנה של החברה תלוי בביטחון תזונתי ומהווה מרכיב מפתח בביטחון הלאומי. אנו נמצאים בעיצומם של משברים תזונתיים כמגיפות השמנה וסוכרת שמהוות נטל על מערכת הבריאות בחירום כמו בשגרה. המלחמה איתה אנו מתמודדים מחריפה את המגיפות האלו ומגבירה את הנטל. בתקופת מלחמה יש להשקיע את רוב המשאבים בהנגשת מזון בריא לכלל האוכלוסייה תוך צמצום צריכת מזון מזיק, שימור וחיזוק משאבי החקלאות, הבטחת המשך ייצור המזון המקומי, והפחתת יוקר מחירי המזון באופן יזום על ידי המדינה. הקמת הגוף המתכלל ותקצובו כמו גם הפעולות שאנו ממליצים הם צו השעה להבטחת הביטחון התזונתי הלאומי והאישי בישראל.

בכבוד רב,

ד"ר דורית אדלר, נשיאת הפורום הישראלי לתזונה בת קיימא.
ד"ר סיגל טפר, הפורום הישראלי לתזונה בת קיימא, ראש החוג למדעי התזונה, אקדמית
תל חי.

פרופ' נמרוד לוז, הפורום הישראלי לתזונה בת קיימא, המכללה האקדמית כנרת.
פרופ' דנית שחר, הפורום הישראלי לתזונה בת קיימא, בית הספר לבריאות הציבור,
המחלקה לאפידימיולוגיה, אוניברסיטת בן גוריון בנגב.
ד"ר אלון שפון, יו"ר הפורום הישראלי לתזונה בת קיימא, החוג ללימודי סביבה,
אוניברסיטת ת"א.

פרופ' נדב דוידוביץ', מנהל ביה"ס לבריאות הציבור, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, יו"ר
פורום בריאות הציבור של הר"י.

פרופ' חגי לוין, יו"ר איגוד רופאי בריאות הציבור, הר"י.
ד"ר ישי מנוחין, מנהל התוכניות בישראל של מזון - תגובה יהודית לרעב.